

2020-2021 YILLARI ULUBORLU TÜRKİYE SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ YÜZEY ARAŞTIRMASI İSLAMİ SİKKE BULUNTULARI*

SURVEY ISLAMIC COIN FINDS OF ULUBORLU TÜRKİYE SELJUK AND THE PRINCIPLES PERIOD IN 2020-2021

Abdullah BAKIR**
Ali MIYNAT***
Fatih DEMİR****

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 19/10/2022 Düzeltme/Revised: 14/11/2022 Kabul/Accepted: 14/11/2022

Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf / Cite as: Bakır, A., Mıynat, A. ve Demir, F. (2022). 2020-2021 Yılları Uluborlu Türkiye Selçuklu ve Beylikler Dönemi YüzeY Araştırması İslami Sikke Buluntuları. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 127-143.
<https://doi.org/10.52735/bellek.1191631>

ÖZ

Uluborlu, coğrafi konumu itibarıyla İç Anadolu'yu Batı Anadolu'ya bağlayan önemli askeri ve ticari yol güzergahlarından birisinin üzerinde Eski Çağ'dan Yakın Çağ'a kadar önemini yitirmemiş bir şehirdir. Tarihsel süreç içerisinde Apollonia, Mordiaion, Sozopolis ve Borgulu gibi isimlerle anılmış olmakla birlikte şehirde farklı medeniyetlerin izlerinin varlığı bölgenin zengin bir tarihi coğrafyaya sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Geç Orta Çağ'da Türkiye Selçuklu-Bizans mücadeleleri sırasında hem Bizans hem de Selçuklular için önemli bir medeniyet merkezi konumundadır. Bölgede uzun yıllar Bizans'ın önemli bir sınır şehri, Türkiye Selçukluları döneminde meliklerin eğitim ve ikametgâh yeri olan Uluborlu, Hamitoğulları döneminde ise beyliğin kuruluş ve idare merkezi olmuştur. Osmanlı döneminde ise sosyal, kültürel yönleriyle ve sanayi üretimiyle bölgenin önemli bir merkezi olarak varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet döneminde önemini muhafaza eden şehir, çeşitli nedenlerle 1960'lı yıllarda kurulduğu alanın bitişiğinde yer alan düzlük alana taşınmıştır. Ancak günümüzde az da olsa eski yerleşim yerinde evler ve camiler bulunmaktadır.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, abdullahbakir@sdu.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-8921-4029.

*** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, alimiynat@sdu.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9000-6550.

**** Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Doktora Programı, Isparta/Türkiye,
fatih.demir015@gmail.com, **ORCID: 0000-0002-1625-4617.**

Köklü bir geçmişe ev sahipliği yapan şehirde Türkiye Selçuklu, Hamitoğulları ve Osmanlı dönemlerinden günümüze başta mimari eserler olmak üzere pek çok kültür varlığı ulaşmıştır. 2020-2021 yıllarında yürütülen arkeolojik yüzey araştırmaları sırasında bulunan nümizmatige dair bulgular Uluborlu'nun tarihsel geçmişi hakkında bizlere bazı bilgiler verebilir. Söz konusu yıllardaki araştırmalar esnasında 50 adet sikke bulunmuş olup, 2022 ve daha sonraki yıllarda bölgede yapılacak araştırmalarda bu sayının artacağı tahmin edilmektedir. Bu çalışmada ilk olarak kentin tarihsel süreç içerisindeki durumu ve önemine değinilecektir. Sonrasında ise sikke buluntularının okunma ve kimliklendirme işlemleri yapılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda okunabilen ve tarihlendirilebilen sikkeler üzerinden çeşitli değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslami sikkeler, Uluborlu, Borgulu, Sozopolis, yüzey araştırması

ABSTRACT

Uluborlu, situated in one of the important military and commercial road routes connecting Central Anatolia to Western Anatolia, is a city that has not lost its importance from the Ancient Age to the Modern Age due to its geographical location. While it has been known by names such as Apollonia, Mordiaion, Sozopolis and Borgulu in the historical process, the presence of traces of different civilizations in the city is important in terms of showing that the region has a rich historical geography. During the Turkish Seljuk-Byzantine struggles in the Late Middle Ages, it was an important civilization center for both Byzantium and Seljuks. Uluborlu, which was an important border city of Byzantium for many years in the region, the education and residence place of the *meliks* during the Turkish Seljuk period, became the establishment and administration center of the principality during the Hamidids period. In the Ottoman period, it continued to exist as an important center of the region with its social, cultural aspects and industrial production. The city, which preserved its importance in the Republican period, was moved to the flat area adjacent to the area where it was founded for various reasons in the 1960s. However, there are still few houses and mosques in the old settlement today.

In the city, which hosts a deep-rooted past, many cultural assets, especially architectural works, have reached the present day from the Turkish Seljuk, Hamidid and Ottoman periods. The numismatic findings found during the archaeological surveys carried out in 2020-2021 can give us some information about the historical past of Uluborlu. During the surveys in the mentioned years, 50 coins were found, and it is estimated that this number will increase in the surveys to be carried out in the region in 2022 and the following years. In this study, firstly the situation and importance of the city in the historical process will be mentioned. Afterwards, it will be tried to read and identify the coin finds. In this context, various evaluations will be made on the coins that can be read and dated.

Keywords: Islamic coins, Uluborlu, Borgulu, Sozopolis, surface survey.

1. Tarihsel Süreç İçinde Uluborlu

Isparta'nın bir ilçesi olan Uluborlu, Torosların bir uzantısı olan Kapıdağı eteklerinde kurulmuştur. Şehrin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak belli değildir. İç Anadolu ile Batı Anadolu arasında önemli askeri ve ticari yol güzergahlarından birisinin üzerinde bulunması onun tarih boyunca önemini korumasını sağlamıştır. Bu nedenle Uluborlu ve çevresi Prehistorik dönemlerden itibaren iskân yeri olarak insanlar tarafından tercih edilmiştir. Uluborlu, tarih boyunca Mordiaion, Apollonia, Sozopolis ve Borgulu gibi isimlerle anılmıştır.¹ Şehrin muhtemel ilk yerleşimi güvenlik için uygun ve muhkem konumu ile ön plana çıkan Uluborlu Kalesidir.² Athenaeus ve Byzantinos'un verdiği bilgiye göre Uluborlu'nun bilinen ilk ismi Mordiaion/Margion olup küçük bir yerleşim yeri olduğu tahmin edilmektedir.³ Ayvaları ile ünlü olduğu bilinen Mordiaion'un yeri muhtemelen kale içinde ve kalenin kuzey

¹ R. J. A. Talbert, *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, Princeton University Press, Princeton (N.J.) Oxford 2000, s. 997; Abdullah Bakır, "Ortaçağda Bir Türkiye Selçuklu Kenti Uluborlu", *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 30, s. 56.

² Mehmet Özsait vd., "2008 Yılı Isparta ve Burdur Yüzey Araştırmaları", *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C. 2, s. 422.

³ Stephanos Byzantinos, *Ethnica*, ed. Margarethe Billerbeck, Berlin, Corpus Fontium Historiae Byzantinae 43/1 2006, s. 229; Athenaeus, *The Deipnosophists or Banquet of The Learned of Athenaeus*, çev. Charles Duke Yonge, H.G. Bohn, London 1854, C. 1, s. 135; W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, çev. Mihri Pektaş, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1961, s. 461.

batı yamaçlarında bulunmakta idi. Mordiaion'un devamı olan Apollonia, MÖ 3. yy başında Seleukos hanedanının kurucusu I. Seleukos (MÖ 305-281) tarafından yeniden kurulmuştur.⁴ Şehir Seleukos'ların koruyucu tanrısı Apollo'ya izafeten Apollonia ismiyle anılmaya başlanmıştır. Şehre dair kalıntılar 2021 yılında bölgede yaptığımız yüzey araştırması esnasında Uluborlu Kalesinin batı, kuzey ve kuzey batı yamaçlarında yerlerde tespit edilmiş olup şehrin geniş bir alana yayıldığı görülmüştür. Mordiaion ve Apollonia muhtemelen önce kale ve yakın çevresinde kurulmuş Augustus (MÖ 27-MS 14) dönemindeki huzur ortamı içerisinde nüfus artışı ile günümüzde Borlu Bağları olarak bilinen ovalık alana doğru genişlemeye başlamıştır.⁵ Ancak şehrin ovalık bir alanda güvenliği düşük bir mevkide⁶ yer alması, Popa Çayı'nın (Hippophoras)⁷ yakınında bulunmasının etkisiyle sellere maruz kalarak toprak altında kalması ve muhtemel olarak depremlere maruz kalması gibi nedenlerle zaman içerisinde önemini yitirmeye başlamasıyla birlikte -Sozopolis ismiyle- tekrar kale içerisine yerleşmeye başladığı görülmektedir.

Strabon'un Frigya, Ptolemaios'un ise bir Pisidia şehri olarak eserlerinde yer verdiği Apollonia Roma döneminde bölgedeki önemli yerleşim yerlerinden birisidir.⁸ Roma imparatorluk dönemine ait sikke ve yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Likya ve Trakyalıların kolonisi olduğu anlaşılmaktadır.⁹ Augustus'un hayatını ve başarılarını anlatan Gestae Divi Augusti yazıtının burada bulunması¹⁰ ve Augustus'a adanmış bir tapınağın varlığının bilinmesi Augustus döneminde Apollonia'nın ayrı bir yeri olduğunu göstermektedir.¹¹ Tarihsel olarak Apollonia'nın önemini artıran bir diğer olgu ise yine Augustus'un yaptırdığı ve bölgeden geçen Via Sebaste isimli antik Roma yoludur.¹² Şehirde bulunan yazıtlardan Men, Apollon ve Fortuna

⁴ Getzel M Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, University of California Press, Berkeley 1995, s. 285; Mehmet Özsait, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 116.

⁵ Özsait vd., "2008 Yılı Isparta ve Burdur Yüzey Araştırmaları", s. 422; Peter Talloen ve Maya Prodanova, "Zosimos of Apollonia-Sozopolis", *Gephyra*, C. 21, s. 115; Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1993, s. 88.

⁶ Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s. 90, 447; Jean Greenhalgh, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, University of Newcastle, Department of Archaeology, Newcastle upon Tyne 1987, s. 372.

⁷ Hans von Aulock, "Münzen und Stadte Pisidiens II", *Istanbuler Mitteilungen*, Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen 1979, C. 22, s. 54, 63; Zeynep Şencan Altınoluk, *Sikkelerin Işığında Küçük Asya'da İrmak Tanrıları*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İstanbul 2005, s. 61, 62.

⁸ Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s. 66, 81; Claudius Ptolemaeus, *Geographike Hyphegesis, Coğrafya El Kitabı*, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 111; Harita için bkz. Claudius Ptolemaeus, *Cosmographia: Weltkarten*, ed. Georg Popp, Würzburg 1975, Tabvla I Asiae, Asia Minor, Pisidia.

⁹ Özsait, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, s. 116; Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s. 446; W. M. Ramsay, "The Tekmoreian Guest-Friends : an Anti-Christian on the Imperial Estates at Pisidian Antioch", *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, Aberdeen University, Aberdeen 1906, s. 366, 367; F.J.V. Arundell, *Küçük Asya'da Keşifler*, çev. Doğan Dereli, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016, s. 155.

¹⁰ W. H. Buckler vd. (ed.), *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, Manchester University Press, Manchester 1933, C. 4, s. 49-56.

¹¹ Greenhalgh, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, s. 438; Arundell, *Küçük Asya'da Keşifler*, s. 153.

¹² Bu yolun varlığı Apollonia ve çevresinde bulunan mil taşları ve Roma dönemi Peutinger haritasında da görülebilmektedir. "Tabula Peutingeriana", Segmentum X, <https://peutinger.atlantides.org/map-a/>, Erişim Tarihi: 18.11.2021.; David French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, British Institute at Ankara, Electronic Monograph 10 2016, C. 4.1, s. 24, 35; David French, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, British Institute at Ankara, Electronic Monograph 2 2012, C. 3.2, s. 141-58; Fatih Demir, *Ortaçağ Anadolu'sunda Denizli ile Konya Arasındaki Askeri Yol Güzergahları (XII. Yüzyıl)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Isparta 2018, s. 27-212.

tapınaklarının varlığı ile birlikte bir tiyatro ve agora'nın da olduğunu öğrenmekteyiz.¹³ Apollonia, MÖ 1'yy da sikke basmaya başlamış olup Roma imparatorluk dönemi itibariyle bastırılan sikkelerin sayısında artış olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda şehrin Augustus'dan (MÖ 27-MS 14) başlayarak Gallienus'a (MS 253-268) kadar sikke bastırıldığı görülmektedir.¹⁴

Apollonia Hristiyanlık döneminde isminin pagan ismi ile bağlantılı olması dolayısıyla adı değiştirilerek MS 4. yy'ın ikinci yarısında Sozopolis ismini almıştır. MS 4 yy'dan itibaren şehrin isminin piskoposluk listeleri ve kilise kayıtlarında Sozopolis olarak geçtiği görülmektedir.¹⁵ Ayrıca 6. yy Bizans tarihi coğrafyacıları Hierocles ve Stephanos Byzantinos'un eserlerinde şehrin isminden söz edilmektedir.¹⁶ Sozopolis ismi bölgede ünlenmiş bir din adamı olan Aziz Zosimos'un isminden gelmekte olup "kurtuluş şehri" veya "kurtarıcı'nın şehri" anlamına geldiği tahmin edilmektedir.¹⁷ Zosimos'un hayatına dair kayıtlardan Sozopolis'in bugün Uluborlu Kalesi olarak bilinen yerde kurulduğu anlaşılmaktadır.¹⁸ Sozopolis topografik yapısı itibariyle Kapıdağı'nın eteklerinde üç tarafı uçurumlarla çevrili, kayalık ve oldukça sarp bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Şehre ulaşımın mümkün olduğu tek yer olan batı yönünde ise muhtemelen temelleri I. Seleukos zamanına dayanan¹⁹ sur inşa edilmiştir. Böylece şehrin üç tarafının uçurumlar ile çevrili olması ve batı yönündeki saldırıya açık tek yer olan yerin sur ile kapatılmış olması onu saldırılara karşı korunaklı bir yer haline getirmiştir.²⁰

Sozopolis Orta Çağ'da Hristiyanlar için önemli hac merkezlerden birisiydi. Şehirdeki eski kilisenin temellerinin MS 1. yy' da atıldığına dair rivayet olmasına rağmen bu konuda kesin bir kanıt ulaşılamamıştır.²¹ Bahçe Cami yakınlarında bulunan bir yazıttan şehirde 593/4 tarihlerinde restore edildiği anlaşılan Başmelek Sarayı/Kilisesi isimli bir mabedin varlığı anlaşılmaktadır.²² Sozopolis kiliseleri arasında en ünlüsü 7.yy'a dair kayıtlarda ismi geçen Theotokos/Bakire Meryem'e adanmış olan kilisedir.²³ Söz konusu kilise de ellerinden yağ (mür) sızan Meryem ikonunun bulunduğu ve bu yağın mucizevi şifa veren özellikleri

¹³ W. M. Ramsay, "The Cities and Bishoprics of Phrygia", *The Journal of Hellenic Studies*, C. 4, s. 417; Greenhalgh, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, s. 438; Arundell, *Küçük Asya'da Keşifler*, s. 153.

¹⁴ Özsait, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi*, s. 116; Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, s. 285, 289; Andrew Burnett vd., *Roman provincial coinage*, British Museum Press ; Bibliothèque nationale de France, London : Paris 1992, C. 1, s. 540; Aulock, "Münzen und Stadte Pisidiens II", s. 52-63; Esra Tütüncü, *Pisidia, Pamphylia ve Lykia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi (MS 1.-3. yüzyıllar) Sikke Dolaşımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Isparta 2017, s. 13.

¹⁵ Jean Darrouzès (ed.), *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Institut français d'études byzantines, Paris 1981, s. 514; W. M. Ramsay, "Pisidia and the Lycaonian Frontier", *The Annual of the British School at Athens*, C. 9, s. 245; Norbert Mersich, "Sozopolis", *Tabula Imperii Byzantini, Phrygien und Pisidien*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, C. 7, Wien 1990, s. 387.

¹⁶ Hierocles, *Synecdemus*, ed. August Burckhardt, B. G. Tevneri, Lipsiae 1893, s. 22; Stephanos Byzantinos, *Ethnica*, s. 229.

¹⁷ Zosimos hakkında bkz. Talloen ve Prodanova, "Zosimos of Apollonia-Sozopolis", s. 107-33.

¹⁸ Talloen ve Prodanova, "Zosimos of Apollonia-Sozopolis", s. 107-33; Greenhalgh, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, s. 372.

¹⁹ W. J. Hamilton, *Küçük Asya*, Midas Kitap, Ankara 2013, s. 678.

²⁰ Uluborlu Kalesi surları için bkz. Clive Foss, "The Defense of Asia Minor against the Turks", *The Greek Orthodox Theological Review*, C. 27, S. 2/3, s. 152-57; Greenhalgh, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, s. 372-74, 386, 390, 403, 439.

²¹ Greenhalgh, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, s. 176.

²² "Monumenta Asiae Minoris Antiqua XI, 8 (Apollonia)", (18.11.2021), <http://mama.csad.ox.ac.uk/monuments/MAMA-XI-008.html>; Clive Foss, "Two Inscriptions Attributed to the Seventh Century A.D.", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, S. 25, s. 288.

²³ Hans Rott, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphyliden, Kappodokien und Lykien*, Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung Theodor Weicher, Leipzig 1908, s. 6.

nedeniyle ihracatının yapıldığından söz edilmektedir.²⁴ Ancak yukarıda bahsettiğimiz kiliselerin hiç birisi günümüze ulaşamamıştır. Çeşitli zamanlarda şehri gezen Arundell, Rott ve Greenhalgh'ın gözlemlerinden şehirde eski bir bazilika üzerine inşa edilmiş geç dönem kilisesi ile onun yakınlarında başka bir bazilikanın daha kalıntılarının varlığı olduğu anlaşılmaktadır.²⁵ Yüzeysel araştırmalarımız esnasında akropolde temel kat planından anlaşıldığı kadarıyla apsis ve narteks'i seçilebilen muhtemel pastophoria ve nef bölümlerinin de yer aldığı kalıntılardan geç döneme ait olduğunu değerlendirdiğimiz kilisenin varlığı doğrulanmaktadır.

Bizans Müslüman Arapların Anadolu akınlarını önlemek adına 7. yy'ın sonlarında askeri ve idari olguları birleştirilerek thema adı verilen yeni bir sisteme geçmiştir. İşte bu dönemde Sozopolis'in yönetim merkezi Amorion (Hisarköy) olan Anatolikon Thema'sına bağlandığı bilinmektedir.²⁶ Sozopolis'in 7-11. yy arasındaki tarihi konusunda oldukça az şey bilinmektedir. Romanos Diogenes (1068-1071) döneminde Anadolu'nun Türklere karşı savunulması için Sozopolis gibi önemli yerlerin tahkim edildiği görülmektedir.²⁷ Bu bağlamda Uluborlu kale kapısına doğru giden yolun istinat duvarında bulunan 1069/70 tarihli bir yazıt Romanos Diogenes döneminde şehirde restorasyon yapıldığını göstermektedir. Yazıtta ifade edilen tamirin içeriğine dair bir bilgiye erişilemese de muhtemelen kale surlarının güçlendirilmesine atıf yapıldığı tahmin edilmektedir.²⁸

Şehrin isminin değişikliğe uğradığı tarih tam olarak bilinmemekle birlikte 12. yy'da Bizans-Selçuklu mücadeleleri döneminde şehrin isminin Borgulu olarak değiştirildiği tahmin edilmektedir. Zaman zaman Burgulu veya Borlu gibi kullanımlarının olduğu da tarihi metinlerde görülmektedir. Kelimenin etimolojik olarak eski Türkçede bor, borluk gibi kullanımları söz konusu olup genel anlamı itibariyle şarap, üzüm bağı, bağlık bahçelik yer gibi anlamlara gelmektedir.²⁹ Osmanlı döneminde ise şehrin adı Uluborlu şekline dönüşerek günümüze kadar gelmiştir.

Göller bölgesine bilinen ilk Türk akını 1070 senesinde Sultan Alparslan'ın (1064-1072) komutanlarından Afşin Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Afşin Bey'in düzenlediği bu sefer sırasında Honaz (Khonai) ve Denizli'nin (Laodicea) kısa süreli de olsa zapt edildiği bilinmektedir.³⁰ Ancak Uluborlu'ya dair bir bilgi devrin kaynaklarında yer almamaktadır. Muhtemeldir ki Honaz ve Denizli'nin aksine Uluborlu'nun korunaklı sarp bir noktada ve surla korunuyor olması ve Afşin Bey'in fethetme niyetiyle bölgede bulunmaması nedeniyle söz konusu tarihte Uluborlu'nun hala bir Bizans şehri olduğu anlaşılmaktadır. Şehrin Türkiye Selçukluları tarafından kesin fetih tarihi bilinmemekle birlikte Malazgirt Savaşı'ndan (1071) sonra Kutalmışoğlu Süleymanşah (1075-1086) gibi diğer Türk beylerinin Anadolu'yu Türk yurdu haline getirmeye başladığı bilinmektedir. Nitekim Süleymanşah'ın 1074-80 yılları arasında Konya'dan İznik'e kadar olan bölgeyi fethettiği tarihlerde Göller Yöresindeki önemli

²⁴ Rott, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappodokien und Lykien*, s. 6-7; Mersich, "Sozopolis", s. 387; Foss, "Two Inscriptions Attributed to the Seventh Century A.D.", s. 288.

²⁵ Rott, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappodokien und Lykien*, s. 4, 5; Greenhalgh, *Roman Pisidia - a study of development and change*, s. 176, 177.

²⁶ Uspensky'nin taktikon'unda Anatolikon Thema'sında yer alan bir Sozopolis'ten söz edilmektedir. Ancak söz konusu Sozopolis günümüzde Malatya ilinin Doğanşehir ilçesi sınırları içerisinde bulunan Sozopetra/Zapetra/Zibatra'dır. Cüneyt Güneş, *Bizans Anadolu'su'nda Askeri ve İdari Bir Sistem: Thema Sistemi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021, s. 154, 155; Cüneyt Güneş, *Bizans İmparatorluğu Kurumları ve Unvanları (IX. ve XI. Yüzyıllar)*, Selenge Yayınları, İstanbul 2021, s. 170; Mersich, "Sozopolis", s. 387.

²⁷ Foss, "The Defense of Asia Minor against the Turks", s. 153, 156.

²⁸ J. R. Sitlington Sterrett, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, Archaeological Institute of America, Boston 1888, s. 375; Buckler vd., *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, C. 4, s. 57, 58; Mersich, "Sozopolis", s. 387.

²⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Divânü Lugâti't-Türk*, çev. Seçkin Erdi, Serap Tuba Yurteser, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2005, s. 195.

³⁰ Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti: (Kitap XVII - XVIII)*, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 130.

şehirlerin de fethedildiği anlaşılmaktadır.³¹ 1097 yılında I. Haçlı Seferi sırasında Denizli ve Dinar dolayları tekrar Bizans kontrolüne geçmiştir.³² Uluborlu'nun da söz konusu tarihlerde elden çıkmış olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak 1107 yılında Hasan Bey'in Batı Anadolu seferi neticesinde pek çok şehir ile birlikte Uluborlu'nun da geri alındığı tahmin edilmektedir.³³ Şahinşah (Melikşah) (1110-1116) döneminde Konya'nın başkent yapılması ile birlikte Konya'nın batısı ve kuzeybatısında güvenliği sağlamak adına Uç bölgesi oluşturulduğu görülmektedir. Muhtemeldir ki söz konusu Uç bölgesinin önemli şehirleri arasında Denizli ve Akşehir ile birlikte Uluborlu da önemli bir merkez olarak bilinmekte idi.

1119-20 yıllarına gelindiğinde Bizans İmparatoru İoannes Komnenos'un (1118-1143) Göller Yöresinin başlıca iki önemli şehri olan Denizli ve Uluborlu'yu geri almak üzere harekete geçtiği görülmektedir. İmparator 1119'da Denizli'yi sulh yoluyla ele geçirdikten sonra 1120 yılında bölgeye tekrar gelerek Uluborlu'yu kuşatmıştır. Ancak şehrin konumu, güçlü surları ve Selçuklu askerleri tarafından korunuyor olması imparatorun şehri savaşıarak almasını engellemiştir. Askeri ve coğrafi olumsuzluklara rağmen imparator, sahte ricat taktiği uygulayarak Selçuklu askerlerinin kaleden çıkmasını sağlamış ve bunun neticesinde iki Bizans birliği arasında kalan Türkler pusuya düşürülerek katledilmiştir.³⁴ Böylelikle 1120 yılında Uluborlu bir kez daha Türklerin elinden çıkarak şehirde yaklaşık altmış yıl sürecek Bizans hakimiyeti başlamıştır. Bu dönemde Uluborlu Bizans'ın bölgedeki en önemli sınır şehirlerden birisi olmuştur.³⁵ Nitekim bu önemin farkında olan Komnenos'lar tarafından şehrin surlarının olası Selçuklu akınlarına karşı güçlendirildiği anlaşılmaktadır.³⁶

Uluborlu'nun tekrar Bizans şehri haline gelmesiyle birlikte Antiocheia'da (Yalvaç) bulunan bölge başpiskoposluğunun buraya taşındığı görülmektedir.³⁷ Bu karar Bizans için Uluborlu'nun önemini göstermesi bakımından önemlidir. Süryanî Mikhail'in verdiği bilgiye göre şehir 1131 yılında Selçuklular tarafından tekrar kuşatılmış ancak kalesinin güçlü surları nedeniyle şehir alınamamış bölge yağmalanarak kuşatma kaldırılmıştır.³⁸ 1142 yılına gelindiğinde ise şehrin bir kez daha I. Mesud (1116-1155) tarafından kuşatıldığı görülmektedir. Ancak imparatorun Uluborlu kuşatmasını kırmak için ordu ile bizzat geldiği haberi üzerine Selçuklu ordusunun muhasarayı kaldırarak geri çekildiği görülmektedir.³⁹ Şehrin kesin fetih tarihi bilinmemektedir. Ancak 1176 Myriokephalon savaşından sonraki süreçte Türklerin Yukarı Menderes Vadisi üzerinden Ege bölgesine düzenledikleri akınların⁴⁰ olduğu bilinmekle

³¹ Tuncer Baykara, *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2007, s. 36; Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, s. 448; W. M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia*, Clarendon Press, Oxford 1895, C. 1.2, s. 15, 16.

³² Anna Komnena, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İnkilâp Kitabevi, Ankara 1996, s. 336-39.

³³ Anna Komnena, *Alexiad*, s. 441-43; Baykara, *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*, s. 37.

³⁴ Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı*, çev. Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2001, s. 6, 7; Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995, s. 8, 9; Eustathius of Thessalonica, *Eustathios of Thessaloniki: Secular Orations 1167/8 to 1179*, çev. Andrew F. Stone, Brill, Leiden 2017, C. Byzantina Australiensia 19, s. 168, 190.

³⁵ Foss, "The Defense of Asia Minor against the Turks", s. 150.

³⁶ Mersich, "Sozopolis", s. 388; Klaus Belke, "Phrygia between Byzantines and Seljuks", *Byzantinische Forschungen*, S. XVI (1990), s. 162.

³⁷ Muhtemelen 1180 yılına kadar bölge başpiskoposluğu koltuğu Sozopolis'te kalmış olmalıdır. 14.yy'ın yarısında ise Sozopolis'in metropol statüsüne yükseltildiği görülmektedir. Mersich, "Sozopolis", s. 387; Talloen ve Prodanova, "Zosimos of Apollonia-Sozopolis", s. 115; Greenhalgh, *Roman Pisidia - a study of development and change.*, s. 365.

³⁸ Süryanî Mikâil, *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, çev. Hrant D. Andreasyan, TTK Basılmamış Tercüme Eser, İstanbul 1944, s. 98.

³⁹ Ioannes Kinnamos, *Historia*, s. 19.

⁴⁰ Niketas Khoniates, *Historia, 1118-1180*, s. 133-37.

birlikte şehrin nihai fetih tarihi olarak 1180 tarihi kabul edilmektedir.⁴¹ Uluborlu'nun fethi ile beraber Konya-Denizli arasındaki bölgeye tekabül eden Uluborlu merkezli uç bölgesinin yeniden tesis edildiği görülmektedir.

Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan (1155-1192) yaşlanınca ülkesini 11 oğlu arasında bölmüş ve en küçük oğlu I. Gıyâseddin Keyhüsrev'i (1192-1196, 1205-1211) 1186 yılında Uluborlu'ya (Borgulu) melik tayin etmiştir.⁴² Kardeşler arasındaki taht mücadelesi esnasında I. Gıyâseddin Keyhüsrev, Konya'yı ele geçiren ağabeyi Kutbeddin Melikşah'a karşı babası II. Kılıçarslan ile birlikte 1192 yılında Uluborlu bölgesinden topladıkları Türkmenler ile birlikte Konya'ya yürüyerek Selçuklu tahtına oturmuştur.⁴³ Ancak 1196 yılında tahtını II. Rükneddin Süleymanşah'a devretmek zorunda kalarak uzun bir sürgün hayatı yaşamıştır.⁴⁴ 1204 yılında II. Rükneddin Süleymanşah'ın (1196-1204) ölümünden sonra yerine geçen oğlu III. Kılıçarslan'ın küçük yaşta olması nedeniyle I. Gıyâseddin Keyhüsrev devlet erkanın daveti üzerine Uluborlu'ya gelmiştir. Burada da gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra Konya'ya giderek 1205 tarihinde ikinci defa Türkiye Selçuklu tahtına oturmuştur.⁴⁵ I. Gıyâseddin Keyhüsrev hocası Şeyh Mecmeddin İshak'ı Konya'ya davet etmek için gönderdiği mektupta "*kendi isteğimle Borgulu tarafına geldim. Orada kanadı rüzgârda olan bir ülke buldum*" sözleriyle Uluborlu'ya olan bağlılık ve sevgisini dile getirmektedir.⁴⁶

Uluborlu sadece I. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminde değil II. Gıyâseddin Keyhüsrev (1237-1246) döneminde de önemi korumuştur. Nitekim I. Alâeddin Keykubad'ın (1220-1237) eşi Melike-i Adiliyye'den doğan melikler olan İzzeddin Kılıçarslan ile Rükneddin'in 1237/1238 yılında Sâdeddin Köpek tarafından Uluborlu kalesine hapsedildiği görülmektedir.⁴⁷ II. Gıyâseddin Keyhüsrev oğlu II. İzzeddin Keykâvus'u 1239-40 yıllarında Uluborlu meliki olarak tayin ederek Mübarizüddin Ârmağanşah'ı ona atabey olarak görevlendirmiştir.⁴⁸ Muhtemelen aynı tarihlerde II. Gıyâseddin Keyhüsrev'in Uluborlu'da bulunan Atabey Mübarizüddin Ârmağanşah'a melikler İzzeddin ve Rükneddin'in boğdurulması emrini vermiştir. Ancak İbn Bibi'nin bizlere verdiği bilgiye göre Ârmağanşah'ın melikleri boğdurup boğdurtmadığı belli değildir.⁴⁹ Boğdurulmuş olduklarını ihtimalini düşünülürse söz konusu meliklerin mezarlarının Uluborlu'da olması ihtimali söz konusudur. Köseadağ Savaşı'nda (1243) alınan yenilginin ardından Moğol tahakkümü altında üç kardeşin birlikte tahta oturduğu dönemde Uluborlu'nun öneminin tekrar arttığı görülmektedir. II. İzzeddin Keykavus (1246-1249, 1249-1262) ve kardeşi IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın (1249-1254, 1257-1266) arasındaki taht mücadeleleri esnasında Kılıç Arslan 1255-56 yılları arasında Uluborlu'da ikamet etmeye zorlanmıştır.⁵⁰ 1256 yılında II. İzzeddin Keykavus'un Baycu Noyan'a yenilmesiyle devletin ileri gelenlerinin kalesinin sağlamlığı dolayısıyla Uluborlu Kalesine sığındıkları

⁴¹ Niketas Khoniates, *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195)*, çev. Işın Demirkent, Dünya Kitapları, İstanbul 2006, s. 45; Bakır, "Ortaçağda Bir Türkiye Selçuklu Kenti Uluborlu", s. 58.

⁴² İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, çev. Mürsel Öztürk, TTK, Ankara 2020, s. 41.

⁴³ Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi*, çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987, C. II, s. 463.

⁴⁴ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 51-77.

⁴⁵ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 104-13; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000, s. 24.

⁴⁶ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 113.

⁴⁷ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 26-28.

⁴⁸ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 27.

⁴⁹ İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 28.

⁵⁰ Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, s. 30; İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 142; Halil İbrahim Aça, Fahrettin Coşguner (ed.), *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, Atif Yayınları, Ankara 2014, s. 45.

görülmektedir.⁵¹ 1279 yılına gelindiğinde ise sultanlık iddiasında bulunan Alâaddin Siyavuş'un (Cimri) (1277-1279) ortadan kaldırılmasıyla⁵², onun uç bölgelerinde neden olduğu karışıklıkları gidermek için sultan III. Gıyâseddin Keyhüsrev'in (1266-1282) Uluborlu'ya gelerek bölge beyleri ile görüşüp Honaz, Ladik, Sandıklı, Şuhut ve Karahisar taraflarında devletin otoritesini yeniden kuvvetlendirmiştir.⁵³

Tarihi metinlerde 1279-1300 yılları arasında Uluborlu'ya dair pek bir bilgi bulunmasa da söz konusu yıllar Moğol tahakkümü ve zulmünün arttığı dönemdir. Merkezi otoritenin giderek zayıflamasıyla Türkmen ayaklanmaları ve bağımsızlık hareketlerinin olduğu bu dönemde daha sonra Hamidoğullarının kurucusu olan Hamid Bey'in de bu ayaklanmalara katıldığı görülmektedir. Hamid Bey, korunaklı yapısı ve stratejik konumu itibariyle Türkiye Selçuklularının önemli uç şehri Uluborlu'yu -muhtemelen 1297 yılında- beyliğinin merkezi yapmıştır.⁵⁴ Sırayla Hamid Bey, İlyas Bey ve Dünder Bey'in⁵⁵ Uluborlu'da hüküm sürdüğü bilinmektedir. Uluborlu, beylik merkezinin Dünder Bey tarafından Eğirdir'e taşındığı 1305-07 yıllarına kadar yaklaşık 10 yıl boyunca Hamidoğulları beyliğinin merkezi olmuştur.⁵⁶ Beylik merkezinin Eğirdir'e taşınmasına rağmen Uluborlu önemini yitirmemiş Hamid ailesinden gelen beylerin idare merkezi olmuştur. Bu bağlamda bilindiği kadarıyla 1328 yılında Hızır Bey, 1363 yılından sonra da İbrahim Bey burada yöneticilik yapmıştır.⁵⁷

1299-1305 yılları arasında Uluborlu'da yoğun bir şekilde sikke darp edildiği anlaşılmakta özellikle Gazan Han (1295-1304), III. Alâaddin Keykubad (1298-1302) ve II. Gıyaseddin Mesud (1282-1296, 1302-1308) adlarına sikkeler basıldığı görülmektedir. 1305 yılından sonra Uluborlu'da sikke basımında azalmaya gidilmişse de Olcaytu Han (1304-1316) ve Ebû Said Bahadır Han (1317-1335) adlarına da sikkeler basılmıştır. Söz konusu sikkelerin bazılarında Uluborlu için "dar el aman" yani güven diyarı manası gelen ibareler oldukça dikkat çekicidir.⁵⁸ Beyliğin kuruluş yeri olması itibariyle Hamid Bey ve İlyas Bey gibi ilk dönem beylerinin mezarlarının yeri bilinmese de Uluborlu'da olduklarını tahmin etmek güç değildir. Günümüzde Salih Efendi Mahallesi olarak bilinen bölgedeki Hamidoğulları dönemine ait çeşme ve minare bulunmaktadır. Bu nedenlerden dolayı bu sahanın Hamidoğulları hanedanının yaşadığı alan olduğu düşüncesinin hasıl olmasına neden olmuştur.

14. yy'ın ikinci yarısından itibaren bölgede Hamidoğullarının gücü gittikçe zayıflarken Karamanoğullarının ise nüfuzu giderek artmıştır. Özellikle Hamidoğullarından Hüsameddin İlyas Bey ve Kemalüddin Hüseyin Bey dönemlerinde Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey (1361-1398) ile Hamidoğulları topraklarının hakimiyeti konusunda savaşlar olmuştur. Hamid beyleri Germiyanoğulları ve Osmanlıların destekleri sayesinde bir müddet ayakta kalmayı başarmış, ancak Karamanoğullarının giderek artan baskıları neticesinde I. Murat (1362-1389) döneminde Osmanlı himayesine girmişlerdir.⁵⁹ Ancak Karamanoğulları karşısında bu himayede yeterli olmayınca Hüseyin Bey, 1381-82 tarihinde özellikle Karamanoğulları sınırına yakın Akşehir,

⁵¹ İbn Bibi, *el-Evâmiru'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 148.

⁵² Anonim Selçuknâme'de Cimri'nin Borgulu'da yakalanarak ortadan kaldırıldığından söz edilmektedir. Aça, Coşguner, *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, s. 51. Karşılaştırma için bkz. İbn Bibi, *el-Evâmiru'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 238, 239; Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, s. 102, 103.

⁵³ İbn Bibi, *el-Evâmiru'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, s. 238, 239; Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, s. 103.

⁵⁴ Said Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, TTK, Ankara 2006, s. 111.

⁵⁵ Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömerî, *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım, Mesâlikü'l Ebsâr*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2014, s. 162.

⁵⁶ Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, s. 116.

⁵⁷ Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, s. 214, 228.

⁵⁸ Yılmaz İzmirlier, *Hamidoğulları Beyliği Paraları*, Yazır Matbaası, İzmir 1999, s. 15-18, 98-109; Yılmaz İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, Mas Matbacılık, İstanbul 2009, s. 476-82, 500.

⁵⁹ Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, s. 247-258.

Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Karaağaç'ı Osmanlılara satarak Karamanoğulları baskısından kurtulmak istemiştir.⁶⁰ Uluborlu, Keçiöborlu, Burdur, Gölhisar ve Isparta'nın bu satışın dışında tutulduğu görölmektedir. Fakat bu satıştan sonra işler Hüseyin Bey'in düşündüğü gibi olmamış, bölgede Osmanlılar ve Karamanoğulları arasında devam eden sürtüşmelerin ortasında kalmıştır. 1386 tarihinde I. Murat'ın, 1390-91 tarihinde de Yıldırım Bayezid'in (1389-1403) Karamanoğulları üzerine düzenlediği seferler neticesinde Hamid toprakları Osmanlılar tarafından ele geçirilmiştir.⁶¹ Böylece bu tarihlerden sonra Uluborlu, Hamid Sancağı içerisinde bir kaza olarak Osmanlı topraklarına dahil edilmiştir.

Uluborlu şehri içerisinde günümüzde çok sayıda Selçuklu ve beylikler dönemi eserleri bulunmaktadır. Selçuklular dönemine ait iki adet cami, üç adet hamam, bir adet kervansaray, bir adet türbe ve çeşme kalıntısı, Hamidoğulları dönemi ait bir adet minare, bir adet çeşme ve bir adet türbe kalıntısı bulunmaktadır.

2. Uluborlu Yüzey Araştırması Sikke Buluntuları (Değerlendirme)

Tarihin konuşan tanıkları olan sikkeler hiç şüphesiz basıldığı devrin siyasi, ekonomik ve kültürel durumu hakkında önemli bilgiler veren birinci elden kaynaklardır. Ayrıca basıldıkları kentin siyasi ve sosyo-ekonomik tarihine dair bizlere önemli veriler sunar. Uluborlu'da 2020 ve 2021 yıllarında "Türkiye Selçuklu ve Beylikler Dönemi Yüzey Araştırması" ismiyle yaptığımız arkeolojik yüzey araştırmaları neticesinde 50 adet sikke bulunmuştur. 2020 yılı kapsamında 15 envanterlik ve 17 etütlük toplam 32 sikke bulunmuş olup bunlardan 22 adeti İslami döneme aittir. 2021 yılı kapsamında ise 4 envanterlik ve 14 etütlük toplam 18 sikke bulunmuş olup bunlardan 4 adeti İslami dönem sikkeleridir. Sikkelerin neredeyse tamamı bronz ya da bakır madeninden imal edilmiş olmakla birlikte gümüş sikkelerin varlığı da söz konusudur. Sikkelerin yoğun bir korozyona uğradığı görölmektedir. Ancak okunabilir durumda olanların yazıları ve motiflerinden genel itibariyle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait oldukları görölmektedir. Çalışmamızda yer alan kataloğa envanterlik durumda bulunan İslami döneme ait 18 adet sikke eklenmiş olup, etütlük durumda bulunan 31 adet sikke ile ilgili olarak çalışmalarımızın devam etmesi dolayısıyla bunlar buradaki çalışmamıza dahil edilmemiştir. Etütlük durumdaki sikkeler hususunda devam eden çalışmaların nihayete ermesi neticesinde, ileriki tarihlerde bu sikkelerin de ilim camiasına tarafımızca kazandırılması hedeflenmektedir.

Son olarak sikkelerin yüzey araştırması esnasında arazide bulunması, fotoğraflanması ve kataloglarının yapılması işlemleri hususlarında özveri ile çalışan 2020-2021 yılları Uluborlu yüzey araştırması ekibine teşekkürü bir borç biliriz.

SONUÇ

Bugün Isparta ili sınırları içerisinde mütevazı bir ilçe konumunda olan Uluborlu, çalışmada ana hatlarıyla belirtildiği üzere zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Onun tarih boyunca üstlendiği siyasi, kültürel, ticari, stratejik ve jeopolitik rollerin izlerini ilçede halen daha görmemiz mümkündür. Yukarıda bahsedilen mimari eserlerin yanında sikkeler bu kentin tarihine dair değerli bilgiler sunmaktadır. 2020 ve 2021 yıllarında yaklaşık bir aylık sınırlı bir zaman diliminde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında 50 adet sikkenin bulunması tesadüf değildir. Gerek zamanın gerek doğa olaylarının gerekse yüzyıllar boyunca gerçekleştirilen kaçak kazıların tahribatı düşünüldüğünde günümüzde yüzeyden bu kadar sikke buluntusuna ulaşılması Uluborlu'nun zengin bir tarihi ve kültürel mirasa sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir.

⁶⁰ Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, s. 259-267.

⁶¹ Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, s. 268-286.

Bu noktadan hareketle burada yapılan çalışmaların yüzey araştırmasından daha ileri bir düzeye taşınarak arkeolojik kazılara evrilmesi elzem görülmektedir.

Yüzeyden elde edilen sikke buluntularının gerek zamanın gerekse iklim şartlarının etkisiyle önemli bir bölümünün yıpranmış ve korozyona uğramış olduğunu belirtmeliyiz. Bu durum bazı sikkelerin okunması ve kimliklendirilmesi hususunda zorluklar çıkarsa da tespitini yapabildiklerimiz genel bir fikir sahibi olmamıza imkân tanımaktadır. Öncelikle buluntular kentin tarihsel hikayesiyle örtüşmektedir. Bir başka deyişle yüzeyden bulunan sikkelerin büyük çoğunluğunun Türkiye Selçuklu ve Osmanlı devirlerine ait olmaları tesadüfi değildir ki kentin bu devirlerde üstlendiği çok önemli tarihi rollere yukarıda değinilmiştir. Özellikle Uluborlu eski yerleşim yerinde erken Osmanlılara ait bakır mangırların yanında devletin daha geç dönemlerine, 19. yüzyıla ait sikkelerin bulunması burada Osmanlı dönemindeki sürekliliği göstermesi açısından ayrıca değerlidir.

Uluborlu'nun daha kadim bir tarihe sahip olması, yani Türk-İslâm hâkimiyetinden önce de buranın önemli bir tarihinin olması sebebiyle Grek ve Roma dönemlerine ait sikke buluntularıyla pek karşılaşılması ilk anda şaşırtıcı gözükabilir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki başta Uluborlu Kalesi'nin surları ve birçok mimari yapıda gözlemlediğimiz üzere yeni gelenler, yani Selçuklu Türkleri ve beraberindeki Türkmenler, kendilerinden öncekilerden kalan malzemeleri pragmatik bir tavırla yeni yaptıkları eserlerin üzerinde kullanmışlardır. Bu devşirme malzemeler örneğinde olduğu gibi daha eski devirlere ait sikkelerin eritilerek bölgenin yeni sahipleri tarafından kullanıldığı düşünülebilir. Bir diğer husus ise illegal kazılar ya da kaçakçıların faaliyetleridir ki bu da o dönemlere ait sikke buluntularına pek ulaşamamamıza sebep olmuş olabilir.

Netice itibarıyla şunu ifade etmek zorundayız ki 2020-2021 yıllarında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında tespit edilen buluntular, bu çalışma özelinde sikke buluntuları, Uluborlu'da ilerleyen yıllarda yapılması muhtemel olan arkeolojik kazılara dair teşvik edici gözükmektedir.

Katalog

II. İzzeddin Keykâvus (1246-1249, 1249-1262)

Öy.: Arapça olarak üç satır halinde *es-sultan el / -'azam İzz el-D/, -ünyâ ve 'd-dîn*

Ay.: Arapça olarak üç satır halinde *el-İmâm / el-Musta'sım Billâh / Emîrü'l-Mü'minîn*

Ölç.: 2.19 gr / 20.10 mm.

Env. No: SK/EN-21.4 (2021), Yüzey Buluntusu

Ref.: İsmail Galib, *Takvim-i Meskukât-ı Selçukîyye*, İstanbul, 1309, no. 94, s. 60.

No.: 1

II. İzzeddin Keykâvus (1246-1249, 1249-1262)

Öy.: Arapça olarak üç satır halinde 'es-Sultan / el-muazzam İzz' / ...'

Ay.: Arapça olarak üç satır halinde 'el-İmâm / el-Musta'sım billâh / Emîrû'l-Mü'mînîn'

Ölç.: 2.53 gr / 21.00 mm.

Env. No: SK/EN-6 (2020), Yüzey Buluntusu

Ref.: İsmail Galib, *Takvim-i Meskukât-ı Selçukiyye*, İstanbul, 1309, no. 94, s. 60.

No.: 2

İslami

Öy.: Kısmen yıpranmış. Arapça olarak 'es-Sultân el-muazzam'

Ay.: Arapça olarak 'el-İmâm / ... / Emîrû'l-Mü'mînîn'

Ölç.: 2.58 gr / 20.05 mm.

Env. No: SK/EN-10 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 3

Osmanlı

Öy.: Arapça olarak 'Sultân ...'

Ay.: Arapça rakamlarla basım yılı '٨١٣' 813/1410-11 olarak verilmiş.

Ölç.: 1.74 gr / 17 mm.

Env. No: SK/EN-14 (2020), Yüzey Buluntusu

Ref.: Halil Edhem, *Meskukât-ı Osmaniyye*, İstanbul, 1334, no. 101, s. 32.

No.: 4

Osmanlı

Öy.: Arapça olarak 'duribe / ...'

Ay.: Arapça olarak 'Sultan / Murad?'

Ölç.: 0.99 gr / 11.05 mm.

Env. No: SK/EN-8 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 5

II. Mehmet (1444-1446, 1451-1481)

Öy.: 'Mehmed bin Murad / ...'

Ay.: Saadet düğümü motifi

Ölç.: 1.40 gr / 10.10 mm.

Env. No: SK/EN-21.1 (2021), Yüzey Buluntusu

No.: 6

II. Mehmet (1444-1446, 1451-1481)

Öy.: '... ٨٦٦' 86(6)/1461-62

Ay.: Saadet düğümü motifi

Ölç.: 0.73 gr / 10.10 mm.

Env. No: SK/EN-21.2 (2021), Yüzey Buluntusu

No.: 7

Abdülmeccid (1839-1861) veya Abdülaziz (1861-1876).

Öy.: Yıpranmış

Ay.: Merkezde Arapça rakamlarla '٢٠' yazılı. Etrafında Arapça olarak 'duribe fi Konstantiniyye azze nasrehu' yazılı. Tarih '١٢٧٧' 1277/1861

Ölç.: 10.45 gr / 31.05 mm.

Env. No: SK/EN-12 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 8

II. Abdülhamid (1876-1909)

Öy.: II. Abdülhamid Tuğrası

Ay.: Üstte yıldız, hilalin merkezinde '10' para, Tarih '١٢٩٣' 1293/1876, hilal içerisinde 'Azze Nasrehu, Duribe fi Konstantiniyye'

Ölç.: 1.93 gr / 10.79 mm.

Env. No: SK/EN-21.3 (2021), Yüzey Buluntusu

No.: 9

İslami / Osmanlı?

Öy.: Daire içinde Arapça olarak '(Sul)tân / ...'

Ay.: Daire içinde Arapça olarak '... / ... Han'

Ölç.: 1.14 gr / 15.05 mm.

Env. No: SK/EN-1 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 10

Osmanlı

Öy.: Yıldız motifi, altında Arapça olarak 'duribe' ifadesi.

Ay.: Yıpranmış, bazı Arapça harfler okunmakta

Ölç.: 1.02 gr / 14.00 mm.

Env. No: SK/EN-2 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 11

Osmanlı

Öy.: Üst kısımda Arapça olarak 'Konstantiniyye' yazılı. Alt kısım yıpranmış.

Ay.: Üzeri motifli (saadet düğümü), bazı belirsiz karakterler

Ölç.: 2.96 gr / 16.05 mm.

Env. No: SK/EN-3 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 12

İslami

Öy.: Korozyonlu, yıpranmış.

Ay.: Korozyonlu, yıpranmış. Bazı Arapça harfler seçilmekte.

Ölç.: 2.86 gr / 23.00 mm.

Env. No: SK/EN-4 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 13

İslami

Öy.: Çiçek motifi

Ay.: Çiçek motifi

Ölç.: 0.72 gr / 14.05 mm.

Env. No: SK/EN-5 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 14

Osmanlı

Öy.: Korozyonlu, yıpranmış

Ay.: Arapça olarak 'duribe fi Konstantiniyye' yazılı.

Ölç.: 1.42 gr / 20.05 mm.

Env. No: SK/EN-7 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 15

İslami

Öy.: Yıpranmış. Arapça bazı harfler

Ay.: Motifli

Ölç.: 0.95 gr / 10.05 mm.

Env. No: SK/EN-11 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 16

İslami

Öy.: Yıpranmış, süvari figürü?

Ay.: Yıpranmış.

Ölç.: 1.04 gr / 17.05 mm.

Env. No: SK/EN-13 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 17

İslami

Öy.: Arapça olarak 'La ilahe illallah'

Ay.: Arapça olarak '... / Resûlullah'

Ölç.: 2.08 gr / 20.05 mm.

Env. No: SK/EN-15 (2020), Yüzey Buluntusu

No.: 18

KAYNAKÇA

Aça, Halil İbrahim ve Coşguner, Fahrettin, (ed.), *Tarih-i Âl-i Selçuk (Anonim Selçuknâme)*, Atıf Yayınları, Ankara 2014.

Altınoluk, Zeynep Şencan, *Sikkelerin Işığında Küçük Asya'da İrmak Tanrıları*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, İstanbul 2005.

Anna Komnena, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İnkilâp Kitabevi, Ankara 1996.

Arundell, F.J.V., *Küçük Asya'da Keşifler*, çev. Doğan Dereli, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016.

Athenaeus, *The Deipnosophists or Banquet of The Learned of Athenaeus*, çev. Charles Duke Yonge, H.G. Bohn, London 1854.

Aulock, Hans von, "Münzen und Stadte Pisidiens II", *Istanbuler Mitteilungen*, C. 22, Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen 1979.

Bakır, Abdullah, "Ortaçağda Bir Türkiye Selçuklu Kenti Uluborlu", *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 30, 2013, ss. 55-66.

Baykara, Tuncer, *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2007.

Belke, Klaus, "Phrygia between Byzantines and Seljuks", *Byzantinische Forschungen*, S. XVI, 1990, ss. 159-65.

Buckler, W. H. vd. (ed.), *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, Manchester University Press, Manchester 1933.

Burnett, Andrew vd., *Roman provincial coinage*, British Museum Press; Bibliothèque nationale de France, London : Paris 1992.

Cohen, Getzel M, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, University of California Press, Berkeley 1995.

Darrouzès, Jean, (ed.), *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Institut français d'études byzantines, Paris 1981.

Demir, Fatih, *Ortaçağ Anadolu'sunda Denizli ile Konya Arasındaki Askeri Yol Güzergahları (XII. Yüzyıl)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Isparta 2018.

Edhem, Halil, *Meskukât-ı Osmaniyye*, İstanbul, 1334.

- Eustathius of Thessalonica, *Eustathios of Thessaloniki: Secular Orations 1167/8 to 1179*, çev. Andrew F. Stone, Brill, Leiden 2017.
- Foss, Clive, “The Defense of Asia Minor against the Turks”, *The Greek Orthodox Theological Review*, C. 27, S. 2/3, 1982, ss. 145-205.
- , “Two Inscriptions Attributed to the Seventh Century A.D.”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, S. 25, 1977, ss. 282-88.
- French, David, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, British Institute at Ankara, Electronic Monograph 2 ,2012.
- , *Roman Roads and Milestones of Asia Minor*, British Institute at Ankara, Electronic Monograph 10, 2016.
- Galib, İsmail, *Takvim-i Meskukât-ı Selçukiyye*, İstanbul, 1309.
- Greenhalgh, Jean, *Roman Pisidia -a study of development and change.*, University of Newcastle, Department of Archaeology, Newcastle upon Tyne 1987.
- Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi*, II cilt, çev. Ömer Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987.
- Güneş, Cüneyt, *Bizans Anadolu'su'nda Askeri ve İdari Bir Sistem: Thema Sistemi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021.
- , *Bizans İmparatorluğu Kurumları ve Unvanları (IX. ve XI. Yüzyıllar)*, Selenge Yayınları, İstanbul 2021.
- Hamilton, W. J., *Küçük Asya*, Midas Kitap, Ankara 2013.
- Hierocles, *Synecdemus*, ed. August Burckhardt, B. G. Tevbnere, Lipsiae 1893.
- Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı*, çev. Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2001.
- Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti: (Kitap XVII - XVIII)*, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- İbn Bibi, *el-Evâmiru'l-'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-'Alâ'iyye (Selçuknâme)*, çev. Mürsel Öztürk, TTK, Ankara 2020.
- İzmirlier, Yılmaz, *Anadolu Selçuklu Paraları*, Mas Matbacılık, İstanbul 2009.
- , *Hamidoğulları Beyliği Paraları*, Yazır Matbaası, İzmir 1999.
- Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't-Türk*, çev. Seçkin Erdi, Serap Tuba Yurteser, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l-ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.
- Mersich, Norbert, “Sozopolis”, *Tabula Imperii Byzantini, Phrygien und Pisidien*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, C. 7, Wien 1990, ss. 387-88.
- “Monumenta Asiae Minoris Antiqua XI, 8 (Apollonia)”, <http://mama.csad.ox.ac.uk/monuments/MAMA-XI-008.html>. Erişim Tarihi: (18.11.2021).
- Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

- , *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195)*, çev. Işın Demirkent, Dünya Kitapları, İstanbul 2006.
- Özsait, Mehmet, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985.
- Özsait, Mehmet vd., “2008 Yılı Isparta ve Burdur Yüzey Araştırmaları”, *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C. 2, 2009, ss. 419-38.
- Ptolemaeus, Claudius, *Cosmographia: Weltkarten*, ed. Georg Popp, Würzburg 1975.
- , *Geographike Hyphegesis, Coğrafya El Kitabı*, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Ramsay, W. M., *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, çev. Mihri Pektaş, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1961.
- , “Pisidia and the Lycaonian Frontier”, *The Annual of the British School at Athens*, C. 9, 1902, s. 243-73.
- , *The Cities and Bishoprics of Phrygia*, Clarendon Press, Oxford 1895.
- , “The Cities and Bishoprics of Phrygia”, *The Journal of Hellenic Studies*, C. 4, 1883, ss. 370-436.
- , “The Tekmoreian Guest-Friends : an Anti-Christian on the Imperial Estates at Pisidian Antioch”, *Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire*, Aberdeen University, Aberdeen 1906, ss. 305-75.
- Rott, Hans, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappodokien und Lykien*, Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung Theodor Weicher, Leipzig 1908.
- Stephanos Byzantinos, *Ethnica*, ed. Margarethe Billerbeck, Berlin, Corpus Fontium Historiae Byzantinae 43/1, 2006.
- Sterrett, J. R. Sitlington, *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, Archaeological Institute of America, Boston 1888.
- Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.
- Suryânî Mikâîl, *Suryanî Patrik Mihailin Vakainamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, çev. Hrant D. Andriasyan, TTK Basılmamış Tercüme Eser, İstanbul 1944.
- Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömerî, *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım, Mesâlikü'l Ebsâr*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2014.
- “Tabula Peutingeriana”, <https://peutinger.atlantides.org/map-a/>, Erişim Tarihi: (18.11.2021).
- Talbert, R. J. A., *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, Princeton University Press, Princeton (N.J.) Oxford 2000.
- Talloe, Peter ve Prodanova, Maya, “Zosimos of Apollonia-Sozopolis”, *Gephyra*, C. 21, 2021, ss. 107-33.
- Tütüncü, Esra, *Pisidia, Pamphylia ve Lykia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi (MS 1.-3. yüzyıllar) Sikke Dolaşımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Isparta 2017.
- Umar, Bilge, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1993.